

Motion till riksdagen 2005/06:N238

av **Nyamko Sabuni m.fl. (fp)**

Frihandel

Sammanfattning

Ända sedan den liberala rörelsen startade har den haft ett djupt engagemang för frihandel. Frihandel har alltid hört samman med ett växande välstånd. Det är därför frihandeln är vägen till ekonomisk utveckling i de fattiga länderna, men även nyckeln till fördjupad välfärd i de utvecklade länderna som Sverige.

De viktigaste prioriteringarna för Sveriges del på handelsområdet är att driva på för att reformera EU:s jordbrukspolitik och se till att tjänstehandeln inom EU liberaliseras.

EU:s fiskeavtal med tredje land skall omedelbart sägas upp. Istället ska EU låta de fattiga länderna bygga sina egna fiskeflottor och låta deras fisk säljas fritt till EU.

Andra viktiga förslag för att åstadkomma en friare och mer rättvis världshandel är följande:

- Den ambitiösa utvecklingsdagordningen från Doha bör uppfyllas senast år 2006.
- Sätta stopp för bilaterala och regionala handelsavtal. Dessa avtal försvårar överenskommelser inom det multilaterala systemet och uppfyller inte WTO:s krav på lika behandling.
- Inkludera varor som ris och socker i frihandeln. De har en avgörande betydelse för många u-länders handel. Idag omfattas dessa varor av subventioner under en övergångstid på sex till nio år.
- Befria inte u-länder från ansvaret att minska sin protektionism. Detta drabbar bara andra u-länder.
- Återinföra frågan om transparens i offentlig upphandling på WTO:s dagordning.
- Sverige bör fortsätta verka för ett ökat tekniskt bistånd för att öka u-länders förmåga att delta i WTO-förhandlingar.
- Ge parlamentariker större inflytande inför förhandlingarna i WTO. Parlamentariker är naturliga representanter för sina väljare.
- Fler kvinnor inom WTO. Sverige bör arbeta för att fler kvinnor anställs inom WTO samt att man grundlägger ett genderperspektiv på alla avtal.

Fel! Okänt namn på

- Realisera Gatsavtalet. Att liberalisera den internationella tjänstehandeln har stor betydelse för att skapa tillväxt och ökad sysselsättning runt om i världen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	3
Förslag till riksdagsbeslut	4
Inledning	4
Restriktioner på kläder från Kina	4
Frihandel – en motor för utveckling.....	5
Globaliseringsmotstånd.....	5
Globalisering – hot och möjligheter.....	6
Julipaket – ett steg i rätt riktning	7
Handelspolitiken och EU-protektionism	8
Handelshinder drabbar de fattiga	8
Världshandeln ökar	9
Tjänstehandel – framtidens handel.....	9
Handels betydelse för utveckling	10
Stärk den sociala agendan	11
Låt handeln gynna jämställdheten.....	11
Generella konsekvenser av WTO-avtalen	12
Bistånd och frihandel – ett slagkraftigt par	13

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av ökad frihandel och minskad EU-protektionism för global utveckling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om WTO-avtalen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall verka för att frågan om transparens i offentlig upphandling snarast förs upp på WTO:s dagordning på nytt.

Inledning

Liberaler har alltid kämpat för frihandel eftersom det är det bästa sättet att åstadkomma konkurrens och därmed välstånd. När länder blir ömsesidigt beroende av varandra ökar förståelsen för varandra och riskerna för väpnade konflikter minskar. En undersökning från EU-kommissionen från 1999 uppskattar att en halvering av världens handelshinder skulle leda till ekonomiska vinster på upp till 400 miljarder kronor per år. Det är som att lägga till en ekonomi av Hollands eller Sydkoreas storlek till världens ekonomi varje år.

Internationaliseringen medför att grundläggande ekonomiska spelregler måste läggas fast internationellt. EU har här en viktig roll. Handelshinder, främst för livsmedel, tjänster och upphovsrätter, måste avvecklas, och u-länderna skall successivt integreras i en liberal ekonomisk världsordning där frihandel och företagsinvesteringar är centrala drivkrafter för utvecklingen.

Folkpartiet gläds därför åt de nya överenskommelser inom WTO som banar väg för fortsatta liberaliseringar av världshandeln.

Frihandelsförhandlingarna fortsätter. Syftet är att ett nytt WTO-avtal ska antas på ministerkonferensen i Hongkong i december 2005. Inför det mötet är det viktigt att uppmärksamma ett antal sakfrågor inom frihandel som vi anser nödvändiga.

Restriktioner på kläder från Kina

Ständigt upprepas i Bryssel och andra EU:s huvudstäder den s.k. Lissabon-processens stolta mål om att EU-länderna snabbt skall bli världens mest kunskapsbaserade konkurrenskraftiga region. Men det vi sett under sommaren är precis motsatsen: nu motarbetar EU-kommissionens ansvarige kommissionär, Peter Mandelson, och en majoritet av medlemsländerna, en modernisering inte bara av Europas industri, utan också av industriproduktion i Kina och andra u-länder.

Både EU-kommissionen och en stor majoritet av medlemsländerna kämpar med näbbar och klor för att blockera import till EU av världens billigaste,

enklaste och mest osofistikerade industrivaror. Det gäller T-shirts, strumpor, jumprar, enkla underkläder, osv. som producerats av några av världens mest lågavlönade och fattigaste människor, nämligen de i Kina. Hur skall dessa kunna höja sin standard om de utestängs från EU, och även USA? Fattiga människor i fattiga länder får inte hållas kvar i vämjeliga levnadsvillkor genom att frukterna av deras arbetsinsatser – tekovaror – förvägras tillträde till den rika EU-marknaden!

Frihandel – en motor för utveckling

Världen behöver mer, inte mindre, frihandel. Idag råder en växande insikt om att fortsatt globalisering och ökad frihandel kommer att vara avgörande för välståndsutvecklingen i de flesta länder i världen. Om tillväxten i u-länderna ska kunna öka och om människorna där ska kunna ta sig ur den fattigdom de lever i, är interna reformer och framför allt ökade handelsmöjligheter helt avgörande.

Frihandel underlättar även för fattiga människor att starta rörelser och företag. Men avsaknaden av äganderätt för fattiga i u-länder hindrar enskilda människor att registrera egendom. Det betyder att de inte kan utnyttja möjligheten att utgå från sin bostad eller annan egendom i etablerandet av en näringsverksamhet. Detta är också en stor del av förklaringen till att 50–75 procent av befolkningen i u-länder arbetar utanför den legala sektorn. Därmed sätts käppar i hjulen för ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning.

Frihandel har varit en avgörande faktor för den svenska välståndsutvecklingen sedan 1870-talet. Hade inte Sverige haft möjligheter att handla med omvärlden under vår industrialiseringsprocess, hade vi inte uppnått det välstånd vi nu har.

Ökad handel är nödvändig för ekonomisk tillväxt och tillväxt är ett villkor för fattigdomsbekämpning. De internationella handelsfrågorna är därför av avgörande betydelse för kampen mot fattigdom och långt viktigare än allt bistånd sammantaget. Målen för WTO-avtalen är att höja levnadsstandarderna i medlemsländerna, säkerställa full sysselsättning, öka realinkomster och efterfrågan samt att öka produktionen och handeln. Ska detta bli möjligt måste Sverige även fortsättningsvis delta aktivt i arbetet med att förbättra det multilaterala handelssystemet och samtidigt stärka förtroendet för det hos såväl handelspartners som allmänheten.

Globaliseringsmotstånd

Globaliseringsmotståndarna, som ofta pekar på reella problem, vägrar att inse att öppna ekonomier med mycket internationell handel växer fortare än slutna ekonomier med lite handel. Det är tack vare handel och internationellt utbyte som miljoner människor trots allt har kunnat resa sig ur fattigdom. Det är tack

Fel! Okänt namn på

vare globaliseringen som demokrati och vissa gemensamma värderingar numera är världsomspännande, och det är tack vare globaliseringen som katastrofer som den i Asien i december 2004 får hela världen att ställa upp i återuppbyggnadsarbetet.

Globalisering handlar om frihandel, utbyte, migration men också om globalisering av vissa värden som demokrati och mänskliga rättigheter. De senaste åren har vi t.ex. kunnat se bildandet av internationella krigsförbrytartribunalen, ICC. Den, jämte andra mer "lokala" krigsförbrytartribunaler, är ett bevis på att vissa brott ses som oacceptabla oavsett var, hur och i vilket sammanhang de än begås. Diskussion om företagens ansvar för de människor de anställer och den miljö de verkar i är ett annat exempel på globalisering av värden.

Globalisering – hot och möjligheter

På bara några år har Kina, Indien, Ryssland, Brasilien och ett antal länder i Östeuropa fullt ut blivit delar av den globala ekonomin. Att det som sker i Asien är positivt är det ingen som tvistar om. Fler kan lyftas ur fattigdomen, men många betalar också ett högt pris i livsfarliga gruvor och i fabriker med usel miljö – men utvecklingen kan leda till bättre arbetsvillkor. Utbudet av arbetskraft i den integrerade globala ekonomin har fördubblats på några år. Det märks på många sätt i det svenska samhällslivet. Vi har fått billigare kläder och skor. Det leder i sin tur till att inflationen blir låg och det i sin tur leder till låga räntor.

Den plötsliga fördubblingen av arbetskraftsutbudet förklarar också varför så många jobb försvinner till låglöneländer. Ännu viktigare förklarar det varför det har blivit svårare att upprätthålla höga löner för de hårt konkurrensutsatta jobben som trots allt finns i Sverige. Varje svensk industriarbetare, liksom varje svensk dataingenjör, har fått dubbelt så många konkurrenter. Det är konkurrenter som ofta är redo att arbeta för en femtedel eller tiondel av lönen. Det här oroar svenskar. Många anställda i industrin har själva fått uppleva hur deras jobb bokstavligen flyttats utomlands. Mycket talande var ett par nyhetstelegram som kom under våren. Det första kom i mars och berättade att IBM i Sverige varslar 500 personer och lägger ner verksamheten i Västerås, Eskilstuna, Linköping, Alingsås och Huskvarna. Ett par månader senare meddelade ett annat telegram att IBM planerar att nyanställa 14 000 personer i Indien.

Ingeting tyder på att konkurrenstrycket kommer att avta. Oroliga människor blickar mot sina politiker. Hittills har svaren inte varit särskilt övertygande. Med liberal politik och nytt ledarskap kan Sverige möta de nya utmaningarna med framgång.

Sverige har hanterat stora utmaningar förr och vi kan göra det igen. Under mitten av 1800-talet tog ekonomin ett stort globaliseringssprång. Nya tillverkningstekniker i fabriker och förbättrade transportsystem med järnväg och maskindrivna fartyg gjorde hastigt den svenska arbetskraften långt mer kon-

kurrensutsatt än tidigare. Lösningen blev då utbildning och flit. Allmän folkskola infördes av liberaler, och svenskarna flyttade till nya jobbmöjligheter – både inom landet och till Amerika.

Efter andra världskriget togs ännu ett globaliseringsprång. Frihandel med industrivaror riktade ett internationellt konkurrenstryck mot hela den svenska industrin. Åter blev det svenska motdraget utbildning och flit. Ingenjörer av världsklass på Volvo, Ericsson, SKF och Astra firade stora triumfer på jungfruliga marknader. Alla gick till jobbet. Sverige fick världens högsta arbetsmarknadsdeltagande. Arbetskraft från andra länder togs emot med öppna armar. Allt fler utbildade sig för att kunna utföra ett internationellt konkurrenskraftigt arbete.

Utbildning och flit har räddat Sverige förr, och vår övertygelse är att utbildning och flit kan rädda vårt land igen.

Julipaket – ett steg i rätt riktning

Ramöverenskommelsen som ”julipaketet” innebar ser vi som stor framgång. Innan det finns konkreta förhandlingsresultat där tullnivåer och åtaganden om marknadstillträde har fästs på pränt går det dock inte att säga om julipaketet uppfyller de förväntningar om en utvecklingsdagordning som skapades vid WTO:s ministermöte i Doha. Julipaketet indikerar dock en fortsatt inriktning på områden som är av intresse för u-länderna, däribland jordbruk, tjänster och vissa industrivaror. Viktigt att notera är att paketet föreskriver även förhandlingar om begränsningar av i-ländernas (i synnerhet USA:s) bomullssubventioner – något som afrikanska bomullsexporterande länder krävt. Enligt WTO är EU:s subventioner till sockerodlare olagligt. Nästa viktiga utmaning är att Sverige verkar för att man inom EU följer WTO:s beslut och inte drar ut på processen att förändra sockerpolitiken.

Vissa av de s.k. Singaporefrågorna (transparens i offentlig upphandling, handel och konkurrens samt handel och investeringar) togs bort från agendan. Som liberaler beklagar vi att frågan om transparens inte ansågs viktigare än så. Folkpartiet kräver att regeringen verkar för att transparens i offentlig upphandling snarast möjligt förs upp på WTO:s dagordning på nytt. Detta är avgörande i kampen mot korruption i samband med upphandlingar i länder som inte har tillräckligt väl fungerande rättssystem. Det är befolkningen i de länderna – ofta u-länder – som förlorar på att den frågan strukits.

Arbetet med regelfrågor, handel och miljö samt Trips (handelsrelaterade immaterialrättigheter) fortgår enligt det tidigare mandatet från Doha 2001. År 2003 gick WTO vidare i sina förhandlingar inom Trips och fattade beslutet att tillåta export av generika till länder utan egen teknisk kapacitet för tillverkning. Man har dock ännu inte lyckats arbeta in den nya överenskommelsen i Tripsavtalet.

Förutom konkreta resultat i jordbruksförhandlingarna, är det viktigt att förhandlingarna om industrivaror nu kommer i gång på allvar. Då u-länderna överlag fortfarande har betydligt högre tullar än i-länderna är det viktigt att

Fel! Okänt namn på

regeringen understryker att vi förväntar oss betydande bidrag från viktiga u-länder när det gäller tullsänkningar på industrivaror.

Handelspolitiken och EU-protektionism

Genom EU:s handelsavtal med länderna i tredje världen har handelshinder avskaffats på många varor, men knappast på de varukategorier som är viktigast för exportländerna. Till exempel har EU höga handelshinder för teko-, stål- och jordbruksprodukter förutom baskemikalier. EU-kommissionen har möjlighet att begränsa importen då ett medlemsland/företag klagar på konkurrensen och använder med en förödande flit antidumpningsåtgärder som skadar exportörer och EU:s konsumenter. Denna nya och snabbt växande användning av antidumpningsåtgärder bör Sverige motarbeta såväl inom EU som inom WTO och i andra forum. Det är när u-ländernas exportvaror verkligen är konkurrenskraftiga som deras tillträde till marknaden gynnar konsumenterna som mest. Det är därför av yttersta vikt att EU snarast möjligt avskaffar sina importkvoter inom bland annat stål-, kemikalie- och tekoområdet. Handelshinder vid gränserna, subventioner och specialutformade regler som de facto skyddar EU-producenter måste slopas. Även bortsett från den viktiga aspekten att förekomsten av många regionala frihandelsarrangemang tenderar att underminera det globala handelssystemet, är alla dessa preferensavtal som EU har ofta mycket krångliga och svåra att administrera i exportländerna, men också inom EU.

EU:s protektionism på jordbruksområdet omöjliggör för hundratals miljoner människor att höja sin levnadsstandard genom export till EU. I en rapport från Världsbanken från hösten 2003 betonas att sänkta jordbrukssubventioner och tullar skulle kunna lyfta drygt 140 miljoner människor ur fattigdom och hopplöshet. Det motsvarar nästan hela Nordafrikas folkmängd. EU betalar sex gånger mer i jordbrukssubventioner än vad EU ger i bistånd. En verklig avreglering av EU:s jordbrukspolitik måste någon gång påbörjas, och ju förr dess bättre.

Frihandeln bör öka. Sverige bör, inom EU, än mer intensivt driva på för att den inre marknaden öppnas för u-ländernas produkter. Folkpartiet anser att Sverige skall verka för ett borttagande av tulleskalering, subventioner samt kvoter senast 2015. Om andra länder gör liknande medgivanden i frihandelsvänlig riktning, innebär det en kraftfull stimulans av de fattiga ländernas tillväxtmöjligheter.

Handelshinder drabbar de fattiga

Det låter sympatiskt att de fattiga länderna ska vänta med att ta ned sina handelshinder i avvaktan på att EU och USA går före. I-ländernas uppträdande är på många sätt förfärligt, men det innebär inte att samma saker bör rekom-

Fel! Okänt namn på

menderas för u-länderna. Detta med skydd under ett uppbyggnadsskede eller omvandlingsskede är verkligen ingen ny tanke utan var vitt spridd under 1970- och 80-talen. Eftersom utvecklingen har skjutit tanken i sank har den varit övergiven. Det var denna tanke som ursprungligen motiverade Latinamerikas importsubstitutionspolitik – som är en viktig ingrediens i Argentinas djupa kris – Indiens protektionism, etc.

En politik med handelshinder blir framför allt en ursäkt för att skydda producenterna – men inte konsumenterna – i de fattiga länderna. De som tjänar på protektionism är de etablerade ineffektiva företagen samt politiker och byråkrater som efter mutor delar ut tillstånd till utrikeshandeln. Se t.ex. hur det gick i Marcos Filippinerna eller Suhartos Indonesien. Konsumenter i det fattiga landet tvingas hålla till godo med varor av dålig kvalitet eller betala priser som är högre än vad de skulle behöva vara.

Världshandeln ökar

Världshandeln röner stora framgångar. Enligt WTO:s ökade handeln med 8,5 procent 2004, jämfört med 4,5 procent under 2003. Även det handelspolitiska klimatet har förbättrats. Världsekonomin ser bra ut. Prognoserna pekar uppåt. Länderna känner stor empati för varandra och ministrarna har starkt engagemang att söka nå resultat. Mycket talar för att världskonjunkturen kommer att utvecklas starkt även 2005. Möjligheten för andra länder att anmäla skadliga subventioner leder förmodligen till att länderna har större intresse av att förhandla om avskaffandet i utbyte mot något annat än att tvingas göra det ensidigt.

Tjänstehandel – framtidens handel

Potentialen för frihandel med tjänster är enorm eftersom det utgör huvuddelen av ekonomin. Särskilt fattiga länder skulle kunna utnyttja sina konkurrensfördelar, samtidigt skulle länder som Sverige kunna köpa billigare tjänster och låta arbetskraft och kapital gå till sektorer där vi är mer effektiva. Socialdemokraterna säger att de inte vill ha låglönekonkurrens. Det är konstigt, för det är precis vad de har välkomnat när fattigare länder har sålt produkter till oss.

När svenskar fick köpa bilar och tv-apparater där de gjordes bäst och billigast kallades det rätteligen ett socialt framsteg. Rätten att köpa redovisningstjänster och rörmokeri av dem som gör det bäst och billigast kallas däremot social dumpning. Arbetslivsminister Hans Karlsson har sagt att ”det är en väldig skillnad på kylskåp och bilar, och människor”. Det har han rätt i. Men sedan när leder det till slutsatsen att bilar och kylskåp ska ha större friheter och mer fri rörlighet än människor?

Fel! Okänt namn på

Handelns betydelse för utveckling

Att införa en friare handel och ett starkare internationellt regelsystem i WTO är åtgärder för ökad tillväxt och minskad fattigdom. Dessa båda åtgärder utgör ett avgörande steg för att ställa sig på den enskilda fattiga människans sida gentemot rika länders protektionism, internationella storföretag och inhemska korrupta makthavare som har sina intressen att bevaka. De senaste decenniernas utveckling visar att de u-länder som öppnat sig för internationella kapital- och handelsrörelser fått en högre tillväxt och ett större välstånd jämfört med de u-länder som tillämpat omfattande valutaregleringar, kapitalrestriktioner och andra typer av protektionistiska åtgärder. Det är också den väg som Sverige följt sedan 1870-talet. Skulle Sverige år 2004 neka dagens fattiga länder en politik som lyft Sverige självt ur fattigdom till välstånd?

Globalisering av produktion, konsumtion och utrikeshandel innebär att ett land kan höja sin totala inkomst på flera sätt: För det första sker det genom att landet koncentrerar sin produktion till de varor och tjänster som man är jämförelsevis bra på. Ett land som har gott om utbildad arbetskraft specialiserar sig sålunda på produktion och export av varor och tjänster som kräver en stor insats av utbildad arbetskraft. Ett land som har gott om kapital specialiserar sig på produktion och export av kapitalintensiva varor och tjänster. Specialisering i linje med länders s.k. komparativa fördelar innebär sålunda att världens samlade resurser utnyttjas på ett mera produktivt sätt, och den högre produktiviteten medför högre inkomster och välstånd. Länder gör helt enkelt det de är relativt sett bäst på. En sådan internationell arbetsfördelning vore omöjlig utan en omfattande utrikeshandel möjliggjord genom låga tullar och andra handelshinder.

En andra ekonomisk fördel är att företag kan utnyttja stordriftsfördelar och därigenom producera till lägre kostnader och priser. I många sammanhang, t.ex. i bilindustrin, blir kostnaden per styck lägre ju fler bilar som produceras. Om inte svenska företag som Volvo, Saab och Scania hade kunnat producera för världsmarknaden, utan varit hänvisade enbart till den lilla svenska marknaden, hade kostnaden per bil varit kanske två eller tre gånger så hög, kvaliteten sämre, och företagen hade kanske inte alls funnits. En tredje fördel med utrikeshandel är att konsumenterna har en större meny av varor och tjänster att välja mellan. De är inte enbart hänvisade till de varor och tjänster som skulle kunna ha producerats inom landet. Ytterligare en fördel: den är gratis eller mycket billig överföring av kunskap om t.ex. teknologi, organisation och kvalitetskrav som följer med handeln. Friare handel undanröjer en viktig grund till korruption, nepotism och mygel. Ett exempel är att de som vid frihandel sysslar med utrikeshandel undgår frestelsen att muta sig fram för att skaffa sig import- eller exportlicenser. Korruption kan också uppmärksammas mera om det finns utländska företag i landet som lider skada av korruptionen, t.ex. diskrimineras i konkurrensen med inhemska företag. Handel, samarbete och ömsesidig solidaritet leder till trygghet. Detta är en trygghet som framför allt behövs i många fattiga länder.

Stärk den sociala agendan

Den sociala agendan med förbättring av miljö och arbetsvillkor blir ett allt viktigare område att diskutera framöver. FN:s Global Compact och OECD:s riktlinjer för multinationella företag är av stor vikt i arbetet för att komma till rätta med globaliseringens utmaningar. Folkpartiets förhoppning är att alltför många företag ska ansluta sig till Global Compact och utarbeta egna planer för att uppfylla de uppsatta målen. Konsumenterna har också ett ansvar att granska företagen och genom sina inköp styra företagen i önskad riktning. Regeringen bör samtidigt utöka sitt samarbete med näringslivet för att uppmåna och stödja företagen att utarbeta etiska uppförandekoder samt säkerställa en god kontroll av att dessa koder efterlevs.

Barnarbete är något som vi i Sverige inte längre accepterar, och vi anser att det är något som till slut måste förkastas av alla. Det var dock inte länge sedan som vi i Sverige hade precis samma inställning till barn och barnarbete som många av dagens u-länder. Barn var då en försörjningsbörda, och så fort de blev gamla nog att axla ansvaret tvingades de vara med och bidra till familjens försörjning. Vår väg till välstånd har möjliggjort en omprövning av barnens ställning och status. Idag är det otänkbart att vi skulle tillåta barnarbete i egentlig mening. Vår förhoppning är att utvecklingsländerna ska ha möjlighet att vandra samma väg. En ensidig bojkott av de företag där det förekommer barnarbete är därför fel metod. En allmän välståndsökning kan däremot ge dessa länder de ekonomiska förutsättningarna till förändring. Samtidigt skall det opinionsbildande arbetet här hemma och internationellt fortsätta med ihållande styrka. Kortsiktigt är det viktigt att aldrig acceptera det mest skadliga barnarbetet. Rätten till utbildning får aldrig inskränkas vid fallen där barn måste arbeta. I alla sammanhang måste människovärdet försvaras och ges vårt stöd. Men kampen måste föras med såväl hjärta som hjärna.

Låt handeln gynna jämställdheten

Diskriminering av kvinnor är ett globalt fenomen. Särskilt utsatta är kvinnor i världens fattigaste länder. Betydligt fler kvinnor och flickor är undernärda än män och pojkar. Vidare har män mer utbildning än kvinnor, alltmedan kvinnors arbetsbörda är större än mäns och kvinnor är kraftigt underrepresenterade på ledande befattningar.

Olika handelspolitiska åtgärder kommer därför att få olika konsekvenser för kvinnor och män. En liberaliserad handel kan t.ex. underlätta för kvinnor att ta sig in på den formella, industriella delen av ekonomin. Ett ökat antal arbetstillfällen för kvinnor inom exportsektorn, oavsett om det handlar om snittblommor som i Kenya eller klädproduktion som i Dominikanska republiken, kan bidra till att öka kvinnors status och inflytande i hemmet. Det är bl.a. för att de då inte behöver betraktas enbart som tärande på familjeekonomin utan kan också bidra till hushållets inkomster. Anlägger vi ett annat perspek-

Fel! Okänt namn på

tiv kan liberaliseringen få negativa effekter. En ökad import av jordbruksprodukter kan komma att slå ut lokalt jordbruk, ett område där många kvinnor är sysselsatta.

Handelspolitiken kan självfallet inte och bör inte åläggas ett krav att lösa de jämställdhetsproblem som finns, men handelspolitiken i allmänhet och WTO i synnerhet måste ta hänsyn till de strukturella genderförhållanden som finns så att politiken inte leder till att orättvisa och diskriminerande maktmönster upprätthålls eller rentav förstärks. Handelspolitiken domineras av män. Trots att jämställdhet sägs vara en svensk profilfråga i internationell politik har den svenska regeringen inte tagit några steg för att integrera ett genusperspektiv i sin handelspolitik.

För att öka jämställdheten är det helt avgörande att kvinnor inte bara får öka sitt deltagande i WTO-sammanhang rent numerärt utan också får ett reellt inflytande över den politik som förs.

Generella konsekvenser av WTO-avtalen

Det främsta instrumentet för att säkra ett ökat marknadstillträde i först Gatt och sedan WTO är genom förhandlingar om tullsänkningar. Detta har skett återkommande sedan 1947, och det går därför inte att identifiera effekterna från varje enskild förhandling. Resultatet är dock, enligt en rapport från Kommerskollegium, att i-ländernas tullar på industrivaror successivt har reducerats till genomsnittligt mycket låga nivåer. Vid en närmare granskning kan dock konstateras att tullsänkningarna varit mer begränsade eller i vissa fall rentav obefintliga för varor av särskilt intresse för u-länderna, t.ex. textil och konfektion (teko). I genomsnitt möter därför u-länderna högre tullar än i-länderna vid export.

Tullarna är också generellt sett betydligt högre i u-länderna än i i-länderna. För u-länderna är marknadstillträdet för industrivaror därmed mer begränsat än i i-länderna.

Det multilaterala regelsystemet utvidgades genom Uruguayrundan med två nya avtal, för tjänstehandel (Gats) och immaterialrätt (Trips), samt avtal för att på teko- och jordbruksområdet rätta till avsteg från Gats normala principer. Än så länge har marknadstillträdet endast ökat marginellt för tjänster (utom för telekommunikationstjänster och finansiella tjänster) och jordbruksvaror. Jordbruksavtalet och Gats har dock lagt en grund för fortsatta förhandlingar och garanterar redan idag ett minsta möjliga marknadstillträde. Avregleringen av handeln med tekoprodukter kommer däremot att leda till avsevärda förbättringar i marknadstillträdet. I synnerhet förväntas konkurrenskraftiga asiatiska u-länder som Kina, Indien och Pakistan att gynnas av detta.

Ett viktigt instrument för att garantera ett ökat marknadstillträde är den grundläggande principen i Gatt om mest gynnad nation (MGN), dvs. att varje tullsänkning som görs automatiskt utsträcks till alla övriga medlemmar. MGN-principen har haft en stor betydelse för att öka u-ländernas marknadstillträde.

MGN-principen gäller oavsett om man deltar aktivt eller ej i olika tullförhandlingar. På detta sätt kan länder som står utanför olika överenskommelser eller avtal agera "fripassagerare" och ändå komma i åtnjutande av den tullfrihet och de tullsänkningar som avtalats mellan andra länder. Detta gynnar i synnerhet de mer resurssvaga u-länderna, som har svårt att delta i alla avtal. Detta gäller samtliga minst utvecklade och en majoritet av de medelutvecklade u-länderna.

WTO-medlemarna kan dock göra avsteg från MGN-principen genom att bl.a. sluta regionala eller bilaterala frihandelsavtal med andra länder för att sinsemellan kunna avtala om mer långtgående tullsänkningar och tullfrihet. Under senare år har dessa avtal drastiskt ökat i antal med påföljd att MGN-principens betydelse i världshandeln har minskat. Effekten av denna utveckling slår olika på olika länder. För vissa länder (t.ex. Mexiko, Sydafrika) har marknadstillträdet i USA och EU förbättrats kraftigt. De länder som inte omfattas av dessa avtal får dock räkna med att drabbas av ökad diskriminering – inte i absoluta men i relativa termer. Därmed är numera mest gynnad nationsbehandling för dessa (vanligtvis fattigare) länder ofta liktydigt med minst gynnad nationsbehandling.

En annan grundprincip i Gatt är den om s.k. nationell behandling. Denna princip innebär att importerade varor inte får diskrimineras jämfört med samma slags inhemska varor när varorna väl har passerat gränsen. Denna princip har inte, som MGN-principen, urholkats av utvecklingen utanför WTO under senare år. I stället har den snarast stärkts genom att det nya tvistelösningsförfarandet förbättrar förutsättningarna för efterlevnad. En ansenlig del av de tvister som behandlas inom WTO gäller just brott mot nationell behandling.

En annan central princip i Gatt är förbudet mot kvantitativa restriktioner (kvoter). Detta förbud har i huvudsak respekterats med undantag för två områden som varit särskilt viktiga för u-länderna: jordbruksvaror och textilvaror. Genom tillkomsten i WTO av jordbruksavtalet respektive avtalet om textil och konfektion rättades denna avvikelse till och användningen av kvantitativa restriktioner upphörde att gälla den 1 januari 2005. Ett olyckligt undantag blev EU:s restriktioner på Kinakläder i somras.

Bistånd och frihandel – ett slagkraftigt par

Katastrofen i Asien har medverkat till att biståndsviljan hos enskilda människor ökat. Som liberal välkomnar vi detta. Solidaritet med dem i världen som har det sämre än oss själva är en av Folkpartiet liberalernas viktigaste frågor. Bistånd behövs därför både kortsiktigt vid akuta humanitära kriser som naturkatastrofer, svält och krig, men också långsiktigt för att stärka demokrati, rättsstat och institutioner som främjar marknadsekonomi och privat äganderätt. Men bistånd kan aldrig ensamt lösa världens problem eller bli ett alternativ för öppen global ekonomi. Frihandel är förutsättningen för att bekämpa fattigdom. Frihandel är bästa redskapet för att skapa stabilitet och säkerhet.

Fel! Okänt namn på

Bästa sättet för Sverige att stödja de katastrofdrabbade områdena, som andra länder, är genom att trycka på för en snabbare ratificering av utvecklingsrundan. Genom att underlätta tillgången till marknaden för t.ex. de drabbade och andra u-länder bidrar vi till en bättre och rättvisare fördelning av resurserna som kan användas för att minska fattigdomen, vilket i sin tur förstärker ländernas förebyggande arbete för att motverka liknande naturkatastrofer i framtiden.

Stockholm den 23 september 2005

Nyamko Sabuni (fp)

Eva Flyborg (fp)

Sverker Thorén (fp)

Nina Lundström (fp)

Yvonne Ångström (fp)

Hans Backman (fp)